

VĚSTNÍK Z HRÁDKU

Zpravodaj Českého muzea stříbra v Kutné Hoře

ŘÍJEN 2021

č. 5

Pohlednice: Kutná Hora. Partie od Hrádku, František Pelíšek, (př. č. 366/2019)

Sbírka starých pohlednic města Kutné Hory

V roce 2019 se podařilo do muzea z investičního fondu Středočeského kraje zakoupit unikátní sbírku starých pohlednic města Kutné Hory z konce 19. až poloviny 20. století. Sbírkou tvoří 1100 kusů pohlednic vložených do dvou historických alb, které pocházejí ze soukromé sbírky pana Karla Březiny z Kutné Hory. Sbíрка pohledů začala vznikat přibližně v 70. letech 20. století. Pan Březina pořizoval alba i pohledy od sběratelů, soukromých osob, na sběratelských burzách pořádaných v Kutné Hoře i přes Aukro a různé inzeráty. Podařilo se mu časem získat i velmi cenné pohlednice různých technik, ať už kolorované, litografické, kolážové atd.

Abychom lépe naši sbírku představili, musíme přiblížit ve stručnosti vznik a historii pohlednic. Jejich vývoji bezprostředně předcházela vznik korespondenčních lístků, ze kterých se později vyvinuly pohlednice tak, jak je známe dnes. Již v roce 1861 byl v USA patentován korespondenční lístek, avšak k jeho prosazení v praxi nedošlo, protože poštovné bylo stanovené stejné jako u dopisů. V roce 1869 byl rakouskou poštou vydán otevřený korespondenční lístek bez zalepené a zapečetěné obálky, „Correspondenz-Karte“, s vyraženou známkou v hodnotě dvou krejcarů. Korespondenční lístek měl již hlavní rysy pohlednice. V roce

1872 byly na korespondenčních lístcích povoleny reklamní přitisky. Celá zadní strana byla však stále určena pouze pro adresu a bylo zakázáno do této části zapisovat cokoli jiného. Jedná se o pohlednice s tzv. dlouhou adresou. V roce 1873 byla z Německa odeslána první takováto pohlednice se záběrem z českého území (obrázek budov na Sněžce).

Od roku 1898 nastává zřejmě nejbouřlivější období vývoje pohlednic. Vystal však značný problém s místem pro zprávu. Úzký proužek na lícové straně, většinou ve spodní části, byl opravdu nedostačující, proto se nezdá, že můžeme setkat s pohlednicemi více či méně popsány i v obrazové části. Proto byl adresní prostor rozdělen, čímž vznikly pohlednice s krátkou adresou s rozložením rubové strany v podstatě tak, jak je známe dnes. Tato změna se objevila nejdříve v roce 1902 v Anglii, později ve Francii a dne 25. 11. 1904 tuto změnu zavedlo i Rakousko-Uhersko. S větším rozšířením pohlednic s děleným adresním prostorem se setkáváme od roku 1905. A v roce 1906 byla změna stvrzena dohodou členských zemí Světové poštovní unie. Tím se nadobro začala pro obrázek využívat celá lícová strana.

S rozvojem pohlednic se masově rozvíjely i různé tiskové techniky. Nejstarší pohlednice byly tištěny metodou **litografie**,

Pozdrav z Hory Kutné, litografická pohlednice, Rakousko-Uhersko, 1897, nakladatel Alois Jelínek, (in. č. PO/365)

tedy tisku z kamene. Grafik musel rozkreslit zrcadlový obraz mastnou litografickou křídou na jemnozrnný vápenec. Na nepokreslené ploše se leptadlem na povrchu vápence zaplnily póry, kdežto masná kresba leptadlo odpuzovala a přijímala barvu. Ta se pak tiskla v lisu na pohlednicový papír. Při jednobarevném tisku vyleptal grafik až čtyři kameny aby dosáhl potřebných odstínů. Pro barevný tisk potřeboval 10–12 kamenů, přičemž každou barvu i odstín tiskl zvlášť. Výsledný tisk pak byl jemně zrnitý a už vzhledem k náročnosti výroby se každá pohlednice tištěná touto technikou stala malým uměleckým dílem. Na přelomu 19. století se rozšířil méně náročný a levnější **světlotisk**. Tiskovou plochu tvořila chromovaná želatina na skle, do které se kopíroval tónový negativ, vyvolaný ve vodě. Vodou nasáklá místa barvu odpuzovala, zatímco světlem různou měrou ztuhlá místa barvu přijímala. Světlotisk připomíná fotografii, ale při větším zvětšení se objeví charakteristický červíkovitý rastr. **Klasický knihtisk**, tedy tisk, při němž se vyvýšená místa tiskařské desky otiskují na plochu, byl vylepšen na tzv. **barvotisk**. Na přelomu století firmy Stengel a spol. a Lederer a Popper zavedly tisk reliéfních pohlednic. Najdeme i pohlednice se vlisovanými kousky látky, sypané skleněnou drtí, zlacené a zdobené například knoflíky či pery. Nejdokona-

lejší technikou byl **hlubotisk**. První pohlednice se touto metodou začaly tisknout už na počátku minulého století, ale většího rozšíření dosáhla až ve třicátých letech. Hlubotisk je vždy jednobarevný s velkou škálou odstínů, často hnědý, zelený či modře tónovaný. Při zvětšení už není patrný téměř žádný rastr. Po první světové válce převládla **ručně kolorovaná fotografie**. Fotopohlednice se kolorovaly pomocí masky, přes kterou se barva nastříkávala nebo nanášela štětcem. Staré techniky tisku pohlednic doznívají ve 30. letech minulého století, kdy je vytlačila metoda **bromografie** – fotochemického rozmnožování negativu na kotoučový fotografický papír. Pohlednice tištěné tímto způsobem se však daly tónovat jen jako celek a pohlednice jako malé umělecké dílko tak v podstatě vymizela. Technika bromografie se užívala až do 60. let 20. století, kdy ji nahradila sou-

časná **technika ofsetu**. Ofset patří do kategorie tisků z plochy. Jedná se o nepřímý tisk – barva je z tiskové formy přenesena na gumový válec, který teprve tiskne na papír. Obraz na tiskové formě tedy nemusí být stranově převrácený. Na tiskovou formu se obraz přenáší fotochemickou cestou. Na přelomu tisíciletí byl fotochemický proces nahrazen laserovým přenosem obrazu.

Po stránce materiálové byly pohlednice vyráběny z více vrstev. Používaná byla kůra stromů, dýha, kůže. Byly vydávány pohledy i tlačené, paspartované, leporela, okénkové – vícezáběrové, skládací, pohledy z letadla a další. Později se vydávala na pohledy i dobová alba.

V Kutné Hoře se pohlednicemi zabývali různí vydavatelé. Již v roce 1892 se uvádí Bohumír Kohlmann. Bohužel však není známo, že by se jeho pohlednice z této doby dochovaly. Postupně však dalších vydavatelů přibývalo. Mezi ty nejznámější patřili Adolf Švarc, Karel Šolc, Rudolf Holan, Alois Jelínek, Karel Březina, Antonín Spěvák, Vojtěch Pittner, Alois Jäger a Josef Zajíc. Ten dokonce ve svých reklamách jistý čas zval zákazníky do svého obchodu v Tylově ulici a sliboval denně nový druh pohlednice. Pohlednice dále vznikaly i ve fotoateliérech bratrů Výborných, Josefa Vokouna, Adolfa Silaby a Antonína Kutiny nebo v tiskárnách Novák a Grafia. Kutnohorské pohlednice vydávali i nakladatelé z Kolína, Kroměříže, Holic, Poděbrad, Prahy, ale například i z Míšně.

Tylova třída, světlotisková pohlednice, Rakousko-Uhersko, 1908, nakladatel Josef Zajíc, (in. č. PO/748)

Kutná Hora, kostel sv. Jakuba, Vlašský dvůr, kolorovaná pohlednice, Rakousko-Uhersko, 1908, nakladatel Rudolf Holan, (in. č. PO/528)

Kutná Hora. Partie na Vrchlici, kolorovaná pohlednice, Rakousko-Uhersko, 1914, nakladatel Josef Zajíc, (in. č. PO/795)

Nejčastějším námětem kutnohorských pohlednic byly samotné památky – chrám sv. Barbory, Vlašský dvůr, Hrádek, Kamenná kašna, Kamenný dům, kostely, ale také vzácné historické domy, starobylé uličky a zátiší, obchůdky, firmy nebo školy. Byly to i motivy staré „Hory Kutné“ (zaniklé městské brány, znak města, havíři apod.). Hostinští a hoteliéři spolu s dalšími živnostníky zároveň s památkami propagovali i své podniky. Nechyběly ani ukázky zahradního posezení a interiérů pohostinských zařízení, které zvaly k návštěvě či pobytu. Na mnoha pohledech můžeme spatřit i díla našich předních malířů, například J. Jelínka, F. Horkého, F. Pelíška, K. Liebschera, J. Krčila, J. Šetelíka nebo J. Mouchy s krásným pojetím města. Pohledem často vyhledávaným sběrateli je tzv. pohled budoucnosti, vydaný Josefem Zajícem roku 1907. Autor si představoval město za sto let v žánrovém duchu. Na vrcholku kopce se tyčí Vlašský dvůr, zleva lanovka, vchod do stříbrných dolů, pod kopcem z tunelu vjíždí do Stanice Vlašský dvůr kouřící lokomotiva. Z pravé strany letí balon s nápisem Kutná Hora – Petrohrad, je zde restaurace s hvězdárnou, královská mincovna, závodní dráha pro automobily, v dolní části pohledu jednopatrový hotel „Dačický“.

A co můžete spatřit v naší muzejní sbírce pohledů: Ve sbírce muzea jsou zastoupeny pohledy téměř všech tiskových technik. Největší skupinu představují fotopohlednice, pohlednice světlotiskové a kolorované. Nejčastějším námětem jsou právě zmiňované kutnohorské památky, obchody často zachycené i s tržištěm či uličním životem, školy a jednotlivé podniky i továrny. Opakují se i náměty „partie na Vrchlici“, tehdy i dnes krásného koutu přírody, který je častým cílem výletníků. Pohlednice obsahují širokou škálu témat, které však nelze všechny představit, proto jsme se rozhodli vybrat ty nejzajímavější.

Byly vydávány i pohlednice, které propagovaly výstavy, uskutečněné v Kutné Hoře – v roce 1900 to byla Krajská hospodářsko-průmyslová a technologická výstava nebo Všeobecná krajinská výstava v roce 1928.

Život a koloběh ve městě výstižně připomínají nejen klasické fotopohlednice, ale i pohlednice typu real foto. Tento typ pohledů se stal brzy populární, ať již zachycoval majitele obchodů, trh, dění ve městě nebo i dětské radovánky.

Historicky velmi cenné jsou pohlednice různých událostí ve městě. Zajímavým příkladem je sborník vydaný nakladem Karla Šolce na upomínku návštěvy Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. na Horách Kutných dne 21. června 1906. Tuto událost zachytil i fotograf Adolf Silaba a další. (in. č. PO/209)

Krajská výstava na Horách Kutných r. 1900.

Tiskem Karla Šolce v Hoře Kutné. – Patisk vyhrazen.

Krajská výstava v Kutné Hoře r. 1900, světlotisková pohlednice typu dlouhé adresy, tisk Karel Šolc, (in. č. PO/301)

Použitá literatura a zdroje:

Úplný adresář král. svob. hor. města Hory Kutné a obce Sedlec, uspořádali Václav Voel a Josef Vlach, Tiskem a nakladem K. Veselského v Chotěboři 1891

Šibrava Radomil, Černý Karel, Šustr Milan, Kutná Hora na starých pohlednicích, nakladatelství Jitka Průžová – Tváře, 2013

Březina Karel, Vývoj města Kutné Hory na starých pohlednicích, časopis Krásné Město, 2/2004, s. 13 – 15.

<http://weblinks.cz/stare-pohlednice>

Všeobecná krajská výstava 1928, areál Střední průmyslové školy, fotopohlednice, foto Antonín Kutina, nakladatel Bromografie Sadská, (in. č. PO/317)

Velkou oblibu si u sběratelů získaly zejména kolážové pohledy, které byly často vyráběny do celých námětových sérií. Právě z takovéto série čtyř koláží pochází i představený pohled s obrázkem Kutné Hory zasazeným v Šimůnkově akvarelu secesní dámy. Při výrobě těchto kutnohorských koláží se měnil u každé z nich současně fotografický snímek i malba. Tyto kolážové pohledy byly vydány kutnohorským knihkupcem Aloisem Jägrem kolem roku 1910. (in. č. PO/193)

Kutnohorské kolážové pohledy měly například i podobu malířské palety. Tento druh koláže se brzy objevil i v jiných městech v Čechách, ale i v zahraničí. Kdo tento zajímavý nápad dostal, však již nevíme. Tuto pohlednici vydal v Kutné Hoře Josef Zajíc v roce 1907. (in. č. PO/226)

Mezi kutnohorskými pohlednicemi se často objevují kolážové pohlednice tzv. okénkové, zachycující nejčastěji historické budovy, ale třeba i továrny. Řada z nich vycházela na počátku 20. století, ať již v nakladatelství Josefa Zajíce, nebo například Josefa Picka. (in. č. PO/374)

Někdy se na pohlednicích objevily i chybné názvy, jako je to v případě nápisu u C. K. továrny na tabák v Sedlci u Kutné Hory. Označení „Bývalý jezuitský klášter“ je chybné – klášter byl cisterciácký. (in. č. PO/892)

Pohlednice real foto – Adolf Abeles, Sklad suken, módního a střížného závodu, Palacké náměstí čp. 95, Kutná Hora, Rakousko-Uhersko, 1914, (in. č. PO/118)

Na kutnohorských pohledech můžeme spatřit i díla zdejších malířů. Velice často se objevují právě pohledy Josefa Krčila (1906 - 1985), českého malíře figuralisty a krajináře. Výtvarná potence Josefa Krčila se projevila jak v portrétní tvorbě, tak zejména v cíleném zachycování historické architektury Kutné Hory, městských výsečí a zákoutí, kutnohorských uliček známých i zdánlivě všedních. Na pohledu můžeme spatřit staré domy v tzv. Ruthardce spolu s Hrádkem a Jezuitskou kolejí. Pohlednice vyšla v 50. letech 20. století ve státním nakladatelství Svět ORBIS. (in. č. PO/625)

Fotopohlednice – Kutná Hora: Partie v parku s dětským brouzdalištěm pod Vlašským dvorem, Československo kol. roku 1930, (in. č. PO/675)

Hudba beze slov ve Smíškovské kapli

Při procházce věncem kaplí obklopujících presbytář kostela sv. Barbory si nelze nevšimnout nástěnných maleb tzv. Smíškovské kaple. I oko laického pozorovatele pozná, že má co do činění s nebývalou kvalitní výzdobou, která nezapře inspiraci dobovými zahraničními (zejména italskými a vlámskými) vzory. A vskutku – jedná se bez nadsázky o jeden z největších uměleckých počinů svého druhu v rámci jagellonských Čech.

Objednavatelem tohoto skvostu, datovaného do let 1485 – 1492, byl Michal z Vrchovišť († 1511), významná postava kutnohorských dějin poslední čtvrtiny 15. století, který mimo jiné důležité funkce zastával i post vedoucího stavby (director fabricae) kostela sv. Barbory a tuto kapli (jejíž název pochází až z 19. století) si zvolil za rodové pohřebiště. Ikonograficky náročná výzdoba zahrnuje několik rozsáhlých výjevů, jimž dominuje scéna Ukřížování. Tu doplňují scény z legendy o sv. Kříži – Šalamoun a královna ze Sáby kráčejí přes potok Kedron, Augustus a Tiburtinská Sibyla oznamují příchod Vykupitele a Trajanův soud. Výrazným prvkem nástěnné výzdoby je i votivní scéna, jež nejspíše zobrazuje osoby spojené s rodem z Vrchovišť.

Čtenář je v tuto chvíli patrně lehce zmaten, neboť podle názvu článku očekával výklad o hudbě a dosud o ní nepadlo ani slovo. K tomu, abychom to mohli obratem napravit, však musíme zaklonit hlavu ještě o něco více a pohlédnout na strop kaple. A ejhle – rázem stojíme v němém úžasu nad skupinou

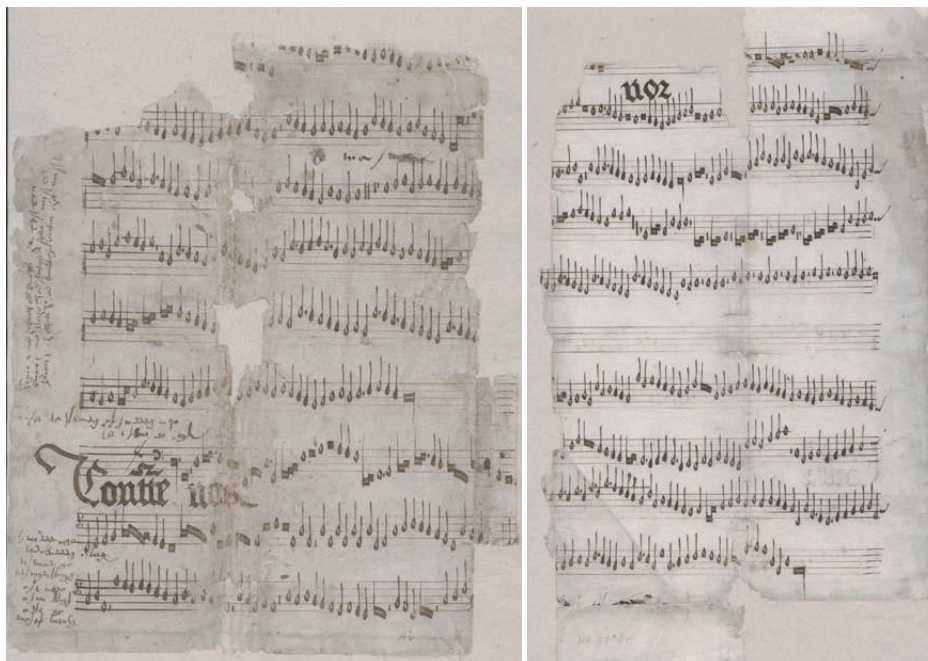
Chrámsv. Barbory - klenba u tzv. Smíškovské kaple, Římskokatolická farnost – arciděkanství Kutná Hora

devíti muzicírujících andělů, kteří „pod dohledem“ čtyř starozákonných proroků (Davida, Ezechiela, Eliáše a Eliši) doprovázejí hrou a zpěvem nebeskou liturgii. Počet devíti samozřejmě není nikterak náhodný a nese v sobě hlubokou symboliku. Je to přece triáda triád, tedy výsostný symbol Božské trojice, ale také zjevný odkaz na ve středověku velmi oblíbený spis enigmatického pseudo-Dionýsia Areopagity O nebeské hierarchii. Neznámý autor – „schovávající se“ za postavu Dionýsia, athénskému žáka apoštola Pavla – v něm totiž barvitě popisuje tři triády andělských bytostí, jež neustále slouží Božskému majestátu. Leč vraťme se z nebeských výšin zpět ke klenbě Smíškovské kaple. V samém středu je anděl s otevřenou liturgickou knihou, obklopen (ve směru hodinových ručiček) hráči na loutnu, fidulu (předchůdce houslí) a harfu, k nimž se přidává zpěvák – kantor s taktovkou, anděl hrající na snižcovou trubku (předchůdce trombónu), portativ (malé přenosné varhany) a psalterium (středověkou obdobu cimbalu). Devátý anděl patrně tleská do rytmu. Nástrojové obsazení nebylo zvoleno náhodně, zřetelně odkazuje k levému křídлу triptychu věhlasného vlámského malíře Hanse Memlinga (c1435–1494), zobrazujícího Poslední soud (1467–1471).

Na zvědavého pozorovatele v tuto chvíli dotírá neodbytná otázka: co asi andělé zpívají a hrají? Na to lze dát velmi lakonickou odpověď: do toho nám nic není, neboť jako obyčejní smrtelníci tuto hudbu stejně nejsme schopni vnímat! Znalci Bible však mohou kontrovat: stačí přece nalistovat starozákonního proroka Izajáše (6, 3), nebo poslední knihu Bible – Zjevení Janovo (4, 8) a je to nad slunce jasnější! Bezpochyby to musí být „Svatý, svatý, svatý je Hospodin zástupů“! Ano, je to velmi pravděpodobné, ale nemusí se vždy jednat o tento druh chvalozpěvu. Výtvarníci totiž do podobných výjevů mnohdy zapojovali úryvky dobové notace, jež jsou v některých případech dokonce dešifrovatelné a skrývají tak další – někdy zjevnou, jindy však sofistikovaně skrytou – významovou rovinu obrazového sdělení. Naši pozornost v tuto chvíli přitahuje anděl s taktovkou a listem papíru či pergamenu, na němž lze rozeznat notový zápis melodie v dobové menzurální notaci. Může tedy jít o píseň či dokonce o úryvek vícehlasé skladby! Není divu, že se v minulosti někteří pokusili tento zápis identifikovat. K naší velké smůle však musíme říci, že malba je poškozená a nelze odhadnout, zda v době svého vzniku zpodobňovala nějakou skutečnou melodii, či zda se jednalo o výtvarnou stylizaci, jež měla navodit pouhé zdání hudební linky.

A opět se vtrhává otázka: není to paradoxní, když se po tak bohatém a vlivném muži, který neváhal obětovat jistě závratnou sumu na výzdobu rodové pohřební kaple a bezpochyby zde nechal sloužit výroční Requiem, nedochoval ani jeden hudební rukopis? Z pozice profesionálního hudebního historika nezbývá než jízlivě poznamenat: podobná frustrující zjištění jsou, milý čtenáři, badatelovým denním chlebem. V případě Kutné Hory je to zvláště zarážející, neboť ze stejné doby máme dochováno – ve srovnání s jinými českými městy – poměrně dost hudebních pramenů. Žádný z nich však nelze s dobrým svědomím přiřknout ani kostelu svaté Barbory, ani samotné Smíškovské kapli.

Jistá naděje ovšem před časem svitla s nálezem tří papírových listů, které se nyní nacházejí ve sbírkách Českého muzea stříbra v Kutné Hoře pod evidenčním číslem 72/2013. Na základě vodoznaku lze určit jak stáří, tak původ papíru, který byl vyroben v Augsburgu roku 1474. Jsou zde zachyceny celkem tři anonymně zapsané tříhlasé skladby bez textu, přičemž bezpečně identifikovat lze pouze jednu z nich.

Alexandr Agricola: Cecus non judicat de coloribus, (HR-01-Av, HR-01-Br)

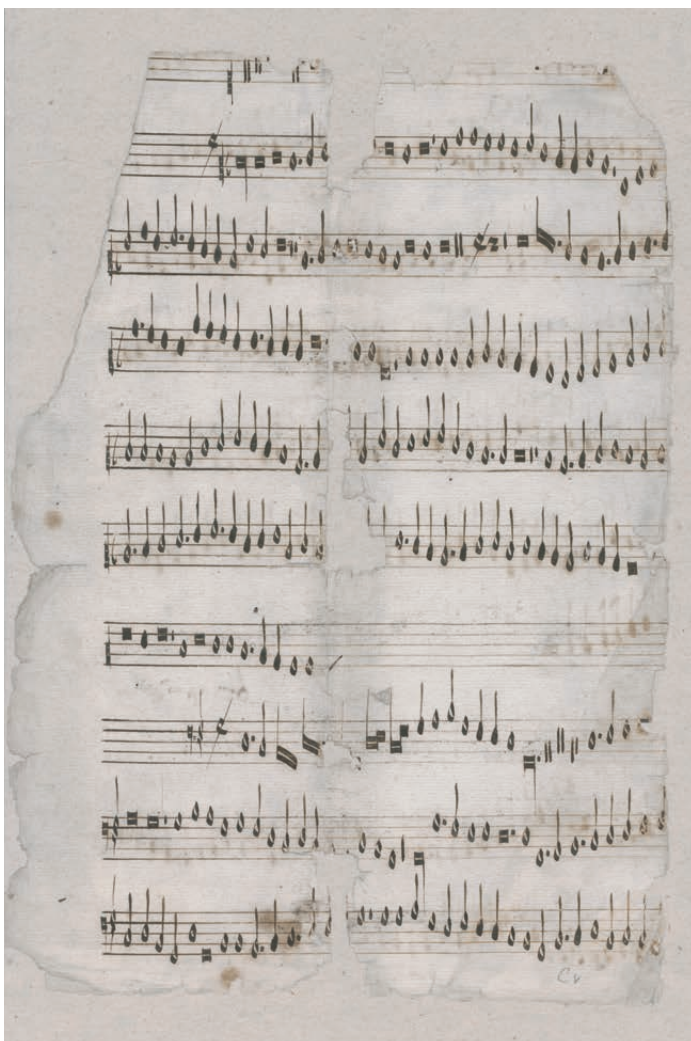
Na foliích HR-01-Av a HR-01-Br je zapsána první část instrumentální skladby nizozemského skladatele Alexandra Agricoly (1445/56-1506) s poněkud záhadným názvem *Cecus non judicat de coloribus* (Slepec nerozezná barvy), kterou lze najít v osmi dalších, převážně rukopisných pramenech po celé Evropě. Druhá skladba, zaznamenaná na foliu HR-01-Cv, je naopak s velkou pravděpodobností unikátní. Patrně jde o dosud neznámou volnou adaptaci dobově oblíbené vícehlasé písně *De tous biens plaine* (Má paní má všechny ctnosti). Třetí kompozici na foliu HR-01-Cr chybí začátek a zůstává tak dosud neidentifikována. Všechny tři skladby patří do takového repertoáru instrumentální hudby, pro nějž se v hudební historiografii vžilo označení „písně beze slov“. Bylo by však chybou myslet si, že se nutně muselo jednat pouze o písně. V rodině těchto skladeb lze nalézt tři typy kompozic – části původně vokálních skladeb (typicky výňatky z mešních ordinárií), dále vícehlasá zpracování dobově populárních melodií a konečně ryze instrumentální kusy nezávislé na vokální předloze.

Zbývá položit si otázku, komu tento zlomek kdysi patřil a zda může mít nějakou spojitost s Michalem z Vrchovišť. Soubor trubců, kteří by tuto hudbu byli schopni provést, je v Kutné Hoře doložen sice až v pokročilejším 16. století, ovšem zdá se nemyšlitelné, že po Praze nejdůležitější královské město, jež se v době činnosti pánů z Vrchovišť navíc nacházelo na vrcholu svého rozkvětu a ve svých branách často vídalo i samotného panovníka, by takovýto ansámbl postrádalo. Všechny skladby jsou dochovány bez textu, jedna z nich (Agricolův *Cecus*) je navíc prokazatelně instrumentální povahy. Znamená to tedy, že tato hudba zněla v plenéru nebo v profánním prostoru a mohla tak sloužit jako součást reprezentace jejího objednavatele, podobně jako architektura či výtvarné umění? Lze předpokládat, že ano. Jedním z těch, kteří v Kutné Hoře tento typ reprezentace pěstovali, byl i rod pánů z Vrchovišť. Na první část otázky však můžeme odpovědět i opačně, neboť absence textu nemusí nutně znamenat pouze nástrojové provedení. Nemalá část repertoáru v dobových rukopisech vokální polyfonie – české země nevyjímaje – je totiž neotextována záměrně, aby sloužila pro různé příležitosti, k nimž byli dobře vycvičení zpěváci schopni připojit ten který text, aniž by byli nuceni si ho zapisovat. Pak ovšem musíme uvažovat i o možnosti existence těchto skladeb

v sakrálním prostředí a pohřební kaple rodu z Vrchovišť tak může být jedním z vhodných míst k jejich provozování sborem schopných zpěváků.

Výzdoba Smíškovské kaple, která svým programem a kvalitou provedení patří v oblasti nástěnné malby mezi největší umělecké počiny jagellonských Čech, zřetelně poukazuje na obeznámenost s výtvarným jazykem nizozemských mistrů. Stejný vliv lze pozorovat i v zobrazení muzicírujících andělů, pro něž lze nalézt nejbližší paralelu v Memlingově triptychu *Poslední soud*. Není bez zajímavosti, že stejný vliv nacházíme i ve výzdobě kaple na zámku Žirovnice, jež patřil Vencelíkovi z Vrchovišť († 1518). Ten byl společně s Michalem a Janem Smíškem († 1501) roku 1492 římským císařem Fridrichem III. povýšen do stavu říšských pánů s přídomkem „z Žirovnice“. Hrál-li tedy

nizozemské umění klíčovou roli ve vizuálním pojetí Smíškovské kaple, je na místě ptát se, zda tomuto prostoru nedotvářela zvukový rámec také nizozemská polyfonie, která by v jedinečné symbióze s obrazem dodávala patřičný lesk rodové reprezentaci Michala z Vrchovišť. Poctivý autor však svého čtenáře nesmí vodit za nos, a tak nezbyvá než říci, že na výše položenou otázku nemůžeme dát jednoznačnou odpověď.

Adaptace skladby *De tous biens plaine*, (HR-01-Cv)

Zdálo by se, že rozevlátí andělé na klenbě Smíškovské kaple zůstanou navždy němí. Možná onen pomyslný klíč k rozuzlení této hádanky jen hledáme na špatném místě nebo si opravdu budeme muset na odpověď počkat až do okamžiku, kdy se

zbavíme okovů tělesnosti. Nezbývá tak, než v němém úžasu pozorovat jejich hudbu beze slov, která je nejen oslavou samotného Božství, ale i připomínkou významného patricijského rodu, díky němuž je Kutná Hora dodnes tak podmanivě krásná.

Mgr. Jan Bařa, Ph.D., Ústav hudební vědy, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova

Antonín Pucherna

1776 (Lisko v Haliči, Polsko) - 12. 6. 1852 (Praha)

Antonín Pucherna, Zámecký park v Tepličkách, (inv. č. VU/83/M)

Archeologický sbor Vocel, předchůdce dnešního Českého muzea stříbra v Kutné Hoře, byl již při svém založení odkázán na dary občanů. Tyto akvizice se staly později cenným základem odborných sbírek muzea. V roce 1916 odkázala slečna Mína Scheyerová do sbírek Archeologického sboru Vocel množství kreseb a maleb z umělecké pozůstalosti po malíři Antonínu Puchernovi. Jednalo se o 33 akvarelů, 163 tušové malby, 54 sepiové malby, 163 kresby perem, 11 kolorovaných perokreseb, 72 kreseb tuší a 1 sepiová perokresba, 141 kreseb a náčrtků tužkou, 3 kresby rudkou. K těmto dílům přibýly postupem času další akvizice a dnes soubor děl Antonína Pucherny čítá téměř 900 kusů grafik, maleb, kreseb a skic. Jedná se tak o autora ve sbírkách nejvíce zastoupeného.

Antonín Pucherna byl grafik, malíř, kreslíř, pedagog, vychovatel a učitel kreslení v rodině hrabat Kouniců a učitel hraběte Ludwiga Ernsta Buquoye.

Do Prahy přišel v roce 1790. Grafickým technikám se vyučil v grafické dílně Františka Karla Wolfa. S Wolfem spolupracoval při vydání publikace o českých hradech „Historisch - malerische Darstellungen aus Böhmen“ (1798) a na vydání „Abbildungen sämtlicher alten und neuen Schlösser in Böhmen“ (1809). A. Pucherna se zde uplatnil především jako rytec, který převáděl kresby vedut českých hradů různých autorů do grafické podoby. V obou cyklech spolupracoval také s Janem Antonínem Venutem. Téma grafik souviselo s obdobím národního uvědomění a hledáním míst historické paměti národa.

V letech 1805 - 1808 studoval Pucherna na pražské Akademii u Antonína Herzinger a Josefa Berglera. V jeho díle se objevují malebná zákoutí, poustevny, studie stromů a zvířat. Postupně Pucherna začleňuje do svých romanticky laděných vedut také figurální stafáž. Parková krajina je obohacena lidmi z vyšší společnosti, tématem se stávají slavnosti, radostná

setkání a výlety Pražanů do okolní krajiny. Z této doby pochází také soubor akvarelů postav v národních krojích. U Herzingera se naučil techniku akvatinty, která výtvarný projev změkčila. Touto technikou pracuje při vytváření cyklu pohledů na Prahu. Vrcholem jeho tvorby je pak cyklus pohledů na Teplice a Karlovy Vary, které do grafické podoby převedl Karel Postl.

Antonín Pucherna vyšel z klasicismu a po přelomu století se stal jedním z hlavních představitelů preromantické krajinářské grafiky. Společně s F. K. Wolfem a J. A. Venutem výrazně zasáhl do vývoje městské veduty a české topografie.

JKV

Antonín Pucherna, Hrad Křivoklát, (inv. č. VU/138/M)

Antonín Pucherna, Místodržitelství letohrádek ve Stromovce, (inv. č. VU/180/M)

Antonín Pucherna, Dolní letohrádek ve Stromovce, (inv. č. VU/637/M)

Antonín Pucherna, Břevnovský klášter, (inv. č. VU/643/M)

Antonín Pucherna, Rozestavěný chrám sv. Víta v Praze s centrální kaplí sv. Vojtěcha., (inv. č. VU/628/M)

Další zajímavé publikace v muzejní knihovně

V letech 2018–2021 získala muzejní knihovna darem pět knih z edice Stavitelé katedrál, která je zaměřena na středověké a renesanční evropské umění. Jedná se o ojedinělý knižní projekt, který má celkem 2730 stran a 2000 původních fotografií. Krátce Vám zde představíme všech pět titulů. Hlavním autorem a editorem je historik umění PhDr. Peter Kováč (nar. 1955), který se již dlouhá léta věnuje studiu středověkého a renesančního umění a zároveň tuto problematiku úspěšně popularizuje.

Kováč, Peter a kolektiv. **Katedrála v Chartres: francouzské umění rané a vrcholné gotiky**. Praha: Ars Auro Prior, 2015. 613 stran. Stavitelé katedrál; svazek 1.

Tato obsáhlá monografie přináší ucelený pohled na francouzskou gotickou katedrálu v Chartres a zároveň se zabývá francouzským uměním rané a vrcholné gotiky. Katedrála zůstala unikátně zachovalá, neboť se jí vyhnuly různé pohromy a války. Světoví sochaři jí označovali za výraz neobyčejného uměleckého mistrovství a technického umu.

Většinu fotografií pořídil sám autor. Při přípravě této knihy v letech 1991–2014 několikrát Chartres navštívil a dokonce se mu podařilo získat zvláštní povolení k prohlídce nepřístupných částí katedrály a k fotografování stavby ze střechy a ochozů.

Součástí knihy je několik studií zahraničních odborníků, antologie názorů středověkých teologů na gotickou architekturu a výtvarné umění, detailní plány (např. rozmístění vitráží) a komentovaná výběrová bibliografie.

Kováč, Peter a kolektiv. **Kristova trnová koruna: Paříž, Sainte-Chapelle a dvorské umění svatého Ludvíka**. Praha: Ars Auro Prior, 2009. 383 stran. Stavitelé katedrál; svazek 2.

Druhý svazek edice pojednává o jedné z nejcennějších křesťanských památek světa, a sice o Kristově trnové koruně. V roce 1239 jí získal panovník Ludvík IX a nechal pro ni vystavět honosnou palácovou kapli Sainte-Chapelle. V současné době je koruna uložena v pařížské katedrále Notre-Dame. Víra v magickou moc trnové koruny přetrvala staletí a v roce 1940 jí neslo procesí městem s prosbou, aby Francii uchránila před Hitlerem.

Hlavní text knihy je doplněn články renomovaných historiků a historiků umění z Německa, Itálie, Polska, Francie, Austrálie a USA. Obsahuje také antologie středověkých dokumentů a traktátů.

Kováč, Peter a kolektiv. **Úsvit renesance: dvorské umění císaře Fridricha II., Bamberský a Magdeburský jezdec**. Praha: Ars Auro Prior, 2010. 463 stran. Stavitelé katedrál; svazek 3.

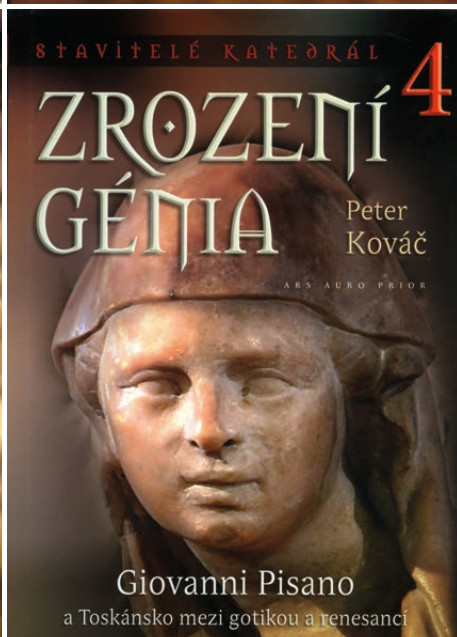
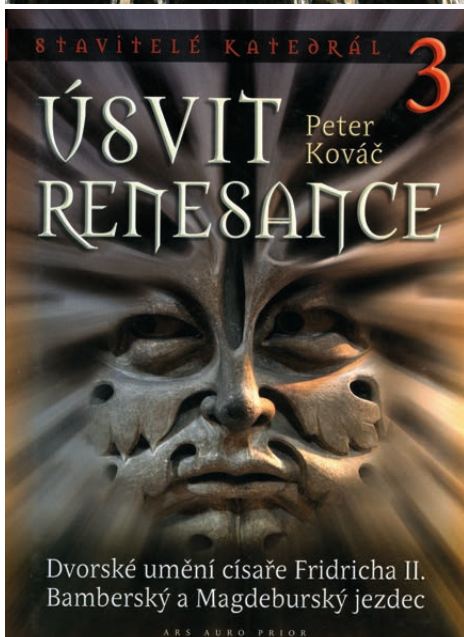
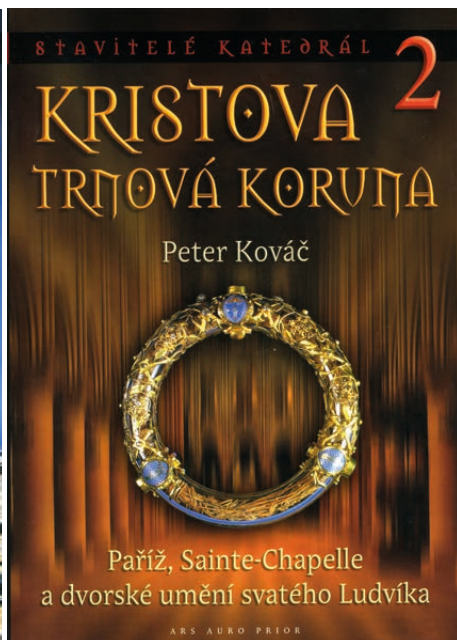
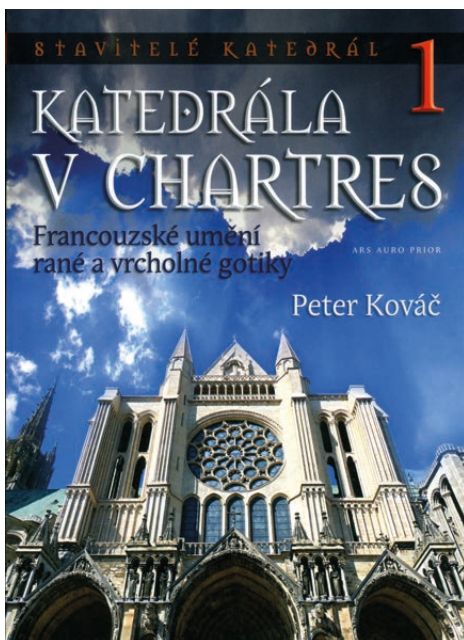
Tento svazek přináší zajímavé postřehy o nadaném a všestranně založeném

římským císaři a sicilským a jeruzalémským králi Fridrichu II. Štaufským. Hovořil několika jazyky, zajímal se o architekturu, právo, medicínu, matematiku i přírodní vědy. Zasloužil se o založení sicilské básnické školy a v Neapoli otevřel první státní univerzitu. Někdy byl označován za praotce renesance. Z jeho iniciativy vznikla pozoruhodná architektonická díla jako brána v Capui či hrad Castel del Monte.

Součástí knihy jsou opět studie, tentokrát od renomovaných znalců štaufského umění a kultury z Německa, Itálie a Polska.

Kováč, Peter a kolektiv. **Zrození génia: Giovanni Pisano a Toskánsko mezi gotikou a renesancí**. Praha: Ars Auro Prior, 2013. 543 stran. Stavitelé katedrál; svazek 4.

Ve čtvrtém svazku edice Stavitelé katedrál předkládá autor dosud první monografii o italském gotickém sochaři a architektovi Giovannim Pisanovi. Dobové zprávy o něm hovoří jako o géniovi, který byl plně zabrán do svého díla a neohlížel se na konvence své doby. Byl jedním ze stavitelů katedrály v Sieně a pracoval i ve službách Jindřicha VII. Lucemburského.

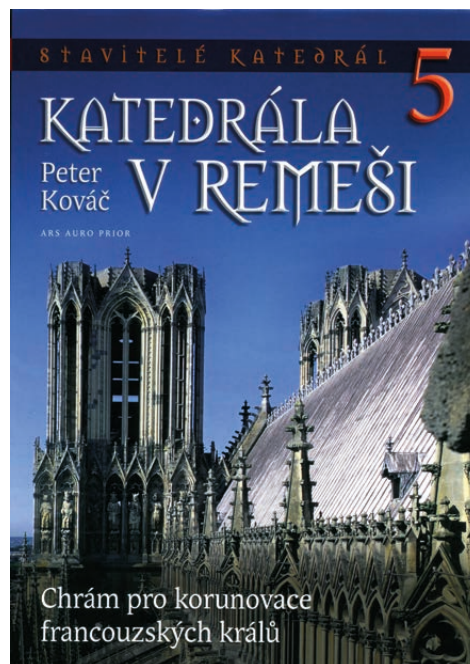
Kniha je obohacena o články zahraničních odborníků, které se kromě jiného týkají Pisanových současníků Arnolfa di Cambia, prvního stavitele katedrály ve Florencii, a malíře Duccia, který se podílel na výzdobě katedrály v Sieně.

Kováč, Peter a kolektiv. **Katedrála v Remeši: chrám pro korunovace francouzských králů**. Praha: Ars Auro Prior, 2018. 717 stran. Stavitelé katedrál; svazek 5.

Pátý svazek uzavírá edici Stavitelé katedrál. Pojednává o významné gotické katedrále v Remeši, která byla svědkem korunovací francouzských králů. Mimořádně významná je nejen z hlediska historického, ale také dějin umění. Její architekti a sochaři výrazně ovlivnili gotické umění v Anglii, Itálii, Španělsku, Německu i v celé střední Evropě.

Text historika umění Petra Kováče doplňují studie nejvýznamnějších znalců Remešské katedrály a poprvé je zde do češtiny přeložen francouzský korunovační řád z poloviny 13. století. Kniha obsahuje také texty Jacquese Le Goffa a Willibalda Sauerländera, které v Německu vyšly jako samostatné publikace.

EN

Odborní pracovníci Českého muzea stříbra:

PhDr. Světlana Hrabánková
ředitelka muzea, historie – středověk
reditel@cms-kh.cz

Bc. Josef Kremla
vedoucí odborného oddělení,
historie – raný novověk a 19. století, numismatika
kremla@cms-kh.cz

Mgr. Eva Altová
historie uměleckého řemesla
altova@cms-kh.cz

Eva Entlerová, BBus (Hons)
knihovna
info@cms-kh.cz

MgA. Tereza Jurusová
etnografie
jurusova@cms-kh.cz

Mgr. Jana Kolečková Veselá
historie umění
koleckova@cms-kh.cz

RNDr. Jana Králová
geologie
kralova@cms-kh.cz

Mgr. Kateřina Vavrušková
historie – 20. století, edukační programy
vavruskova@cms-kh.cz

MUDr. Zdeněk Petráň
numismatika – soudní znalec
petran@cms-kh.cz

Věstník z Hrádku – Zpravodaj Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. Vydává: České muzeum stříbra, příspěvková organizace, Barborská 28, 284 01 Kutná Hora, IČ 00342246. Redakce a redakční rada: Josef Kremla (JK), Jana Kolečková Veselá (JKV), Jana Králová (JMK), Eva Entlerová (EN), Eva Altová (EA), Kateřina Vavrušková (KV), Tereza Jurusová (TJ), šéfredaktor. Fotografie: fotoarchiv ČMS. Grafické zpracování: Tereza Jurusová. Tisk: Tiskárna Grafia Gryč, spol. s.r.o., Buzulucká 490, 284 01 Kutná Hora, IČ 27401316. Distribuce: České muzeum stříbra, p.o. – Hrádek, Kamenný dům, Tylův dům. Registrace: MK ČR E 23776. Náklad 500 ks. Periodicita: půlročník. Toto číslo vychází: 28. října 2021. Příští číslo vyjde v květnu 2022.

